ADMINISTRATĪVĀ RAJONA TIESA

RĒZEKNES TIESU NAMS

Lietas Nr.A420461313
Lietas arhīva Nr.A42-01007-14/41

SPRIEDUMS
Latvijas tautas vārdā

Rēzeknē 2014.gada 2.jūnijā

Administratīvā rajona tiesa šādā sastāvā:

tiesnesis P.Novičenoks,

piedaloties pieteicējam /A.Ā./, personas kods /personas kods/, un atbildētājas Latvijas Republikas pusē pieaicinātās iestādes – Ieslodzījuma vietu pārvaldes pārstāvei /O.G./,

atklātā tiesas sēdē videokonferences režīmā izskatīja administratīvo lietu, kas ierosināta pēc /A.Ā./ pieteikuma par Daugavgrīvas cietuma administrācijas faktiskās rīcības – cilvēktiesībām atbilstošu apstākļu nenodrošināšana cietuma kamerā Nr./kamera/ laika posmā no 2013.gada 1.februāra līdz 2013.gada 7.februārim – atzīšanu par prettiesisku un morālā kaitējuma atlīdzināšanu Ls 5 000 apmērā.

Aprakstošā daļa

[1] Ieslodzījuma vietu pārvaldē 2013.gada 18.februārī saņemts /A.Ā./ (turpmāk – Pieteicējs) 2013.gada 13.februāra iesniegums (*lietas 61.lapa*). Iesniegumā Pieteicējs lūdza atzīt par prettiesisku Daugavgrīvas cietuma faktiskos rīcību, nenodrošinot cilvēktiesībām atbilstošus uzturēšanās apstākļus laikposmā no 2013.gada 1.februāra līdz 2013.gada 7.februārim Daugavgrīvas cietuma kamerā Nr./kamera/.

Pieteicējs norādīja, ka kamera ir aprīkota ar videonovērošanas kameru un balss ierīci, ar kuru cietuma administrācija var noklausīties Pieteicēja sarunas ar kameras biedru. Pieteicējs norādīja, ka ir adekvāts cilvēks, nevienam neuzbrūk, tādēļ uzskata, ka viņa pastāvīga novērošana nav pamatota. Sanitārais mezgls ir nepietiekami norobežots, jo to aizsedz 1,60 līdz 1,70 m augstas sienas, kas ir uzskatāms par formālu norobežojumu. Pieteicējam nav bijusi nodrošināta individuāla gulta, bet gultas vieta bija ierādīta divstāvu gultas pirmajā stāvā, kas ierobežoja pieeju apgaismojumam. Dienas gaismas slēdzis atrodas ārpus kameras, kas liedza Pieteicējam pēc paša ieskatiem ieslēgt un izslēgt mākslīgo apgaismojumu.

Pieteicējs norādījis, ka ir tikušas aizskartas viņa tiesības uz privāto dzīvi un nežēlīga un cietsirdīga soda aizliegums, kas paredzēts Satversmes 94. un 95.pantā.

Eiropas Padomes rekomendācijas Rec (2006)2 „Eiropas cietumu noteikumi" (turpmāk – Eiropas cietumu noteikumi) neparedz nekādas rekomendācijas par to, ka ieslodzītie būtu jāpakļauj pastāvīgai novērošanai. Savukārt Eiropas Cilvēktiesību tiesa savos nolēmumos ir norādījusi, ka sanitārā mezgla norobežošana ar 1,45-1,65 augstu norobežojumu ir atzīstama par formālu un Eiropas Cilvēktiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas 3.pantam neatbilstošu (Pieteicējs atsaucas uz Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedumu lietā *Makarov v. Russia*.) Spīdzināšanas novēršanas komiteja (turpmāk - CPT) ir norādījusi, ka sanitārajam mezglam ir jābūt norobežotam no pārējās kameras un jāgarantē ieslodzītajiem pietiekamu privātumu.

Iesniegumā Pieteicējs lūdzis atlīdzināt personisko un morālo klaidējumu Ls 5 000 apmērā.

[2] Ieslodzījuma vietu pārvalde ar 2013.gada 30.aprīļa lēmumu Nr.1/13.1-Ā/965 (turpmāk – Lēmums) Pieteicēja iesniegumu atstāja bez apmierinājuma un atteica atlīdzināt Pieteicējam kaitējumu (*lietas 12.-14.lapa*).

[2.1] Pārbaudot informāciju Pieteicēja iesnieguma norādīto apstākļu robežās, Ieslodzījuma vietu pārvalde konstatēja, ka Pieteicējs Daugavgrīvas cietuma kamerā Nr./kamera/ tika ievietots laika posmā no 2013.gada 1.februāra līdz 2013.gada 7.februārim.

[2.2] Pārbaudot informāciju par Daugavgrīvas cietuma kameras Nr./kamera/ tehnisko stāvokli un tehnisko nodrošinājumu, Ieslodzījuma vietu pārvalde konstatēja, ka kameras sanitārais mezgls (1,4x1,7m) ir norobežots ar koka sienām (augstums 1,7m). Ieslodzījuma vietu pārvaldes ieskatā šāds norobežojums nodrošināja pietiekamu Pieteicēja privātumu tualetes apmeklējuma laikā gan no citu ieslodzīto, gan arī cietuma administrācijas pārstāvju puses.

Eiropas cietumu noteikumi neparedz prasību izvietot sanitāro mezglu atsevišķā telpā, bet šo noteikumu 19.3.apakšpunkts noteic, ka labierīcībām ir pastāvīgi jābūt pieejamām ieslodzītajiem un tām ir jāgarantē pietiekams privātums.

[2.3] Kamerā ir uzstādīta viena divstāvu gulta ar divām gultas vietām. Latvijas Sodu izpildes kodeksa 77.panta otrā daļa noteic, ka ieslodzītajiem ir ierādāma individuāla gultas vieta. Tas apstāklis, ka Pieteicējam tika ierādīta gultas vieta divstāvu gultā, nenozīmē, ka Latvijas Sodu izpildes kodeksa prasības nav ievērotas, jo neviens normatīvais akts un arī Eiropas cietumu noteikumi neparedz aizliegumu ieslodzītajiem ierādīt gultas vietu divstāvu gultā. Pieteicējam tika izsniegta individuāla gultas veļa un gultas piederumi. Šādos apstākļos nav pamata atzīt, ka pret Pieteicēju tika īstenot pazemojoša attieksme.

[2.4] Mākslīgo apgaismojumu nodrošina divas dienas gaismas lampas ar divām spuldzēm katrā (katras spuldzes jauda 36W), kā arī dežūrapgaismojums nakts laikā (9W ekonomiskā spuldze). Šāds apgaismojums nodrošina pietiekamu apgaismojumu, lai ieslodzītie varētu netraucēti lasīt un rakstīt. Gaismas slēdzis atrodas ārpus kameras, bet ieslodzītajiem, izmantojot balss ierīci, ir iespējas palūgt uzraugam ieslēgt vai izslēgt apgaismojumu.

[2.5] Izvērtējot visus faktiskos apstākļus kopumā, Ieslodzījuma vietu pārvalde atzina, ka attiecībā pret Pieteicēju nav tikusi īstenota pazemojoša vai nežēlīga apiešanās saskaņā ar Satversmes 95.panta un Eiropas Cilvēktiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas 3.panta noteikumiem, tādēļ ieslodzījuma vietas faktiskās rīcības atzīšanai par prettiesisku nav pamata.

[2.6] Ievērojot to, ka iestādes rīcība nav atzīta par prettiesisku, pamatojoties uz Administratīvā procesa likuma 92.panta un Valsts pārvaldes iestāžu nodarīto zaudējumu atlīdzināšanas likuma 1.panta noteikumiem, noraidīts arī Pieteicēja prasījums par kaitējuma atlīdzināšanu.

[2.7] Lēmumā atsevišķi izvērtēti arī Pieteicēja iebildumi par cietuma kameras videonovērošanu un balss ierīces darbību.

Lēmumā secināts, ka videonovērošanas kamera ir uzstādīta virs durvīm tādā veidā, ka videokameras redzes loks neskar sanitāro mezglu. Videonovērošanai Daugavgrīvas cietums ir saņēmis Datu valsts inspekcijas „Personu datu apstrādes reģistrācijas apliecību". Ieslodzīto videonovērošanā tiek ievērotas Datu valsts inspekcijas rekomendācijas. Videonovērošanas kameras veic 24 stundu videoierakstu, kas tiek uzglabāts datu nesējā un nav pieejams nepiederošām personām.

Kamerā ir ierīkota balss ierīce ar mērķi nodrošināt ieslodzītajiem iespēju nepieciešamības gadījumā nekavējoties sazināties ar Uzraudzības daļas amatpersonām.

Balss ierīces darbības princips ir šāds: ieslodzītais kamerā nospiež izsaukuma pogu, uzraugu telpā atskan signāls, uzraugs ieslēdz ierīci un jautā par izsaukuma iemelsu, ieslodzītais nospiež balss ierīces pogu un turot to piespiestu, informē par izsaukuma iemeslu. Nekādas sarunu noklausīšanās vai ieraksta ierīces kamerā nav ierīkotas.

Lēmumā ir norādīts, ka Latvijas Sodu izpildes kodeksa 9.pantā paredzēts, ka personām, kuras izcieš sodu, ir likumos noteiktie pienākumi un tiesības ar ierobežojumiem, ko likumi paredz notiesātajiem, kā arī ar tādiem ierobežojumiem, kas izriet no tiesas sprieduma un režīma, kādu attiecīgā soda veida izciešanai nosaka šis kodekss. Saskaņā ar Latvijas Sodu izpildes kodeksa 41.pantu, režīma pamatnoteikumi brīvības atņemšanas iestādēs ir notiesāto obligāta izolācija un uzraudzība, lai viņiem nebūtu iespējams izdarīt jaunus noziedzīgus nodarījumus, viņiem noteikto pienākumu bezierunu izpilde, dažādi režīma apstākļi atkarībā no notiesātā izdarītā noziedzīgā nodarījuma rakstura, viņa personības un uzvedības.

Saskaņā ar Latvijas Sodu izpildes kodeksa 50.^{4}panta noteikumiem slēgtajos cietumos tiek nodrošināta notiesāto pastiprināta un maksimāla uzraudzība.

Lai nodrošinātu efektīvu Latvijas Sodu izpildes kodeksā noteikto soda izpildes mērķu sasniegšanu, brīvības atņemšanas iestādēs, t.sk. arī Daugavgrīvas cietumā tiek veikta notiesāto videonovērošana.

Ieslodzījuma vietu pārvalde norāda, ka videonovērošanas izmantošana notiesāto uzraudzībā ļauj efektīvāk realizēt soda izpildes mērķus, turklāt nav būtiskas atšķirības, kādā veidā uzraudzība tiek īstenota – ar tehniskiem līdzekļiem vai ar cietuma amatpersonu uzraudzību klātienē. Iestādes ieskatā, notiesāto videonovērošanai ir jāveicina notiesāto atturēšanu no brīvības atņemšanas iestāžu iekšējās kārtības noteikumu pārkāpšanas (piem., citu ieslodzīto fiziskas iespaidošanas, aizliegto vielu un priekšmetu glabāšanas u.c.) tādējādi veicinot notiesāto tiesisku uzvedību soda izciešanas laikā un pēc tās.

Eiropas cietumu noteikumu 18.2.apakšpunkta c) punkts paredz, ka visās ēkās, kurās jādzīvo vai jāpulcējas ieslodzītajiem, ir ierīkota signalizācijas sistēma, kas ļauj ieslodzītajiem nekavējoties sazināties ar ieslodzījuma vietas darbiniekiem. Savukārt šo noteikumu 18.101.apakšpunktā noteikts, ka ieslodzītos izmitina tādos apstākļos, kuros tiem noteikti vismazāk ierobežojošie drošības pasākumi, kas saderīgi ar risku, ka šie ieslodzītie varētu izbēgt vai nodarīt kaitējumu sev vai citiem.

Tādējādi videonovērošana un balss ierīces sniedz notiesātajiem papildus drošības garantijas. Pieteicēja viedoklis, ka ieslodzītie tiek noklausīti cietuma kamerās, ir tikai Pieteicēja subjektīvs pieņēmums, kas neatbilst faktiskajiem apstākļiem.

[3] Par šādu lēmumu Pieteicējs tiesā iesniedza pieteikumu, kurā norāda, ka nepiekrīt leslodzījuma vietu pārvaldes Lēmumā izdarītajiem secinājumiem. Pieteicējs atsaucas uz tiem pašiem apstākļiem, kas norādīti iesniegumā leslodzījuma vietu pārvaldei, papildus norādot šādus apsvērumus:

[3.1] Pieteicējs uzskata, ka videonovērošana cietuma kamerā rupji pārkāpj viņa tiesības uz privāto dzīvi. Apstākļiem ieslodzījumā ir jābūt maksimāli pietuvinātiem apstākļiem brīvībā, jo parasti brīvībā guļamistabā videokameras netiek ierīkotas. Pieteicējam tiesas spriedumā nav noteikts, ka attiecībā pret viņu būtu jāpiemēro pastiprināta uzraudzība.

[3.2] Balss ierīce, kas ir uzstādīta kamerā, ir paredzēta Eiropas cietumu noteikumos, tomēr cietuma kamerā uzstādītā ierīces darbojas savādāk. Ar šī ierīces palīdzību cietuma administrācija var pastāvīgi noklausīties ieslodzīto sarunas cietuma kamerā. Neatbilst patiesībai Lēmumā norādītais ierīces darbības princips, jo ieslodzītajiem nevajag turēt nospiestu izsaukuma pogu, lai sarunātos ar uzraugu.

[3.3] Sanitārā mezgla norobežojumu veido koka sienas, kuru augstums no grīdas ir apmēram, 1,7m, bet pašu sienu augstums ir 1,4-1,5m. Pieteicējs uzskata, ka tas nav pietiekami, lai nodrošinātu pietiekamu privātumu tualetes apmeklējuma laikā.

[3.4] Apgaismojums cietuma kamerā nav bijis pietiekams, jo Pieteicējam bija ierādīta gultas vieta divstāvu gultas pirmajā stāvā, tādēļ Pieteicējam bija aizsegta dienas gaisma.

[3.5] Pieteicējs pats nevarēja ieslēgt un izslēgt apgaismojumu. Likums personām šādas iespējas neliedz un tas viņam radīja morālas ciešanas.

[3.6] Pieteicējs norāda, ka Satversmes 89.pants aizsargā katra cilvēka pamattiesības. Saskaņā ar Satversmes 94.pantu ikvienam ir tiesības uz personas neaizskaramību, nevienu nedrīkst pakļaut necilvēcīgam vai nežēlīgam sodam. Satversmes 95.pants garantē katra cilvēka cieņas un goda aizsardzību, spīdzināšanas un cietsirdīgas izturēšanās aizliegumu. Savukārt Satversmes 96.pants garantē ikvienam tiesības uz privāto dzīvi, mājokļa un korespondences neaizskaramību. Tāpat Pieteicējs atsaucas uz vispārīgajiem Latvijas Sodu izpildes kodeksā paredzētajiem kriminālsodu izpildes principiem, ANO Starptautiskā pakta par pilsoniskajām un politiskajām tiesībām 7.pantu un Eiropas cietumu noteikumiem.

[3.7] Pieteicējs lūdz noteikt viņam personiskā un morālā kaitējuma atlīdzinājumu Ls 5 000 apmērā.

[4] Rakstveida paskaidrojumos tiesai leslodzījuma vietu pārvalde iesniegto pieteikumu neatzīst un lūdz noraidīt (*lietas 51.-57.lapa*). Iestāde uztur visus argumentus, kas norādīti pārsūdzētajā Lēmumā.

[5] Tiesas sēdē Pieteicējs iesniegto pieteikumu uzturēja pilnā apjomā un lūdza to apmierināt. Par faktiskajiem lietas apstākļiem Pieteicējs papildus tiesai paskaidroja:

[5.1] Sanitārais mezgls nav uzskatāms par pietiekami norobežotu, jo tā sienas ir paceltas no grīdas un veido atstarpi. Savu viedokli par norobežojuma nepietiekamību Pieteicējs pamato ar Eiropas Cilvēktiesību tiesas secinājumiem, kas izdarīti lietā *Makarovs pret Krieviju*, kur ticis konstatēts, ka tualetes norobežojums 1,45-1,65 m augstumā nav pietiekams. Pieteicējs atzina, ka spriedumu nav lasījis, bet viņam ir zināms par šādu Eiropas Cilvēktiesību tiesas konstatējumu. Privātumu ierobežoja arī videokamera, kas ir uzstādīta augstāk par tualetes norobežojumu. Pieteicējam ir jābūt pilnībā neredzamam, tikai tad ir pietiekams privātums.

[5.2] Pieteicējs uzskata, ka pastāvīga videonovērošana cietuma kamerā ir personiskās dzīves pārkāpums. Pieteicējs nav uzvedies agresīvi, nav nevienu apdraudējis, ir bijis adekvāts, tādēļ pastāvīgai viņa novērošanai nav bijis pamata. Ja būtu fiksēti režīma pārkāpumi vai, piemēram, mantas bojāšana, tad videonovērošana būtu attaisnojama. Novērošana ir bijusi 24 stundas diennaktī, jo naktī redzēja, ka videokamerai iedegas infrasarkanais apgaismojums. Pieteicējs uzskata, ka durvīs ierīkotā novērošanas lūka ir pietiekams un efektīvs līdzeklis notiesāto kontroles nodrošināšanai. Parasti kameras kontrolē reizi stundā. Videonovērošanas gadījumā Pieteicējam nav zināms, vai uz viņu noteiktā brīdī kāds skatās, iespējams, ka viņu apsmej vai ņirgājas. Pēc sporta zāles apmeklējuma nākas mazgāties kamerā un, par cik izlietne nav norobežota, tad viss šis process ir redzams videokamerā.

[5.3] Eiropas cietumu noteikumi paredz signalizācijas ierīkošanu cietumu kamerās, lai varētu ātri sazināties ar cietuma administrācijas pārstāvjiem, tomēr Daugavgrīvas cietumā šāda signalizācija ir ierīkota ar iespēju noklausīties kamerās atrodošos ieslodzīto sarunas, kas nav pieļaujami. Nav pamatoti leslodzījuma vietu pārvaldes argumenti, ka ieslodzītajiem ir jātur balss ierīces izsaukumu pogu nospiestu, lai uzraugs varētu viņus dzirdēt, jo uzraugs jebkurā laikā vienpusēji var sazināties ar kamerā atrodošās personām un tiem no savas nav jāveic nekādas darbības. To Pieteicējs ir secinājis no tā, ka uzraugs bieži caur balss ierīci jautājis, vai ieslodzītie izmantos tiesības iet pastaigā. Šādā gadījumā kamerā nekāda poga nebija jāspiež un atbildēt varēja no jebkuras vietas kamerā, kaut vai stāvot pie loga. Izsaukuma pogu spieda tikai tad, ja paši vēlējās sazināties ar uzraugu – tad dzirdēja skaņas signālu pie dežuranta, kurš pie sevis nospieda pogu un tālāk risinājās saruna bez nospiestas pogas. Bija arī gadījumi, kad notiesātajiem tika aizrādīts par uzvedību kamerā, piemēram, ilgu stāvēšanu pie loga. Par necenzētu vārdu lietošanu kamerā aizrādījumu nav bijis, bet Pieteicējs nenoliedz, ka necenzētu leksiku ikdienā lieto, bet tie nav vērsti uz cietuma administrāciju, tādēļ par to sods nepienākas.

[5.4] Pieteicējs norāda, ka viņam nav bijusi nodrošināta individuāla gultas vieta, kā tas ir noteikts Eiropas cietumu noteikumos. Gulta bija labā stāvoklī, bet tā ir divstāvu gulta, kas rada problēmas ar otru notiesāto, kā arī ierobežo apgaismojumu.

[6] Ieslodzījuma vietu pārvaldes pārstāve tiesas sēdē iesniegto pieteikumu neatzina un lūdza noraidīt. Pieteicēja viedoklis par nepietiekamu tualetes norobežojumu ir viņa subjektīvs vērtējums, kas nav pamatots ar tiesību normu prasībām. Neviens normatīvais akts neparedz, ka ieslodzītajam jābūt pilnībā neredzamam tualetes apmeklējuma laikā. Ja ir daļēji redzama Pieteicēja galva, tas nenozīmē, ka ir pārkāpts privātums, ir būtiski, lai tiktu aizsegtas un nebūtu redzamas ķermeņa intīmās daļas.

Nav pamatoti Pieteicēja argumenti par neatbilstošu apgaismojumu un individuālas gultas neierādīšanu. Pieteicēja bija ierādīta individuāla gulta. Tikai tas apstāklis, ka gulta bija ierādīta divstāvu gultā, nav pretējs individuālās gultas jēdzienam. Pieteicēja argumenti par nepietiekamu apgaismojumu ir noraidāmi, jo no Pieteicēja pamatojuma izriet, ka apgaismojums ir nepietiekams tikai tad, ja viņš vēlas lasīt gultā. Ņemot vērā to, ka, lasot sēdus gultā vai pie galda, apgaismojums ir pietiekams, nav pamata atzīt, ka apgaismojums ir nepietiekams, savukārt lasīt gultā nav iesakāms no acu veselības viedokļa.

Ieslodzījuma vietu pārvalde uzskata, ka videonovērošana ir līdzeklis, kā panākt maksimālu notiesāto uzvedības uzraudzību, kas ir noteikts, kā viens no sodu izpildes uzdevumiem. Nav starpības, kādā veidā tiek realizēta uzraudzība – fiziski vai ar tehniskiem līdzekļiem, jo uzraugs var arī 23 stundas dienā novērot ieslodzīto caur novērošanas lūku. Video novērošanai cietums ir saņēmis Datu valsts inspekcijas atļauju un tiek pilnībā ievērotas Datu valsts inspekcijas rekomendācijas par videonovērošanas kārtību. Ar video novērošanu tiek aizsargātas ne tikai sodu izpildes intereses (kārtības nodrošināšana), bet arī pašu notiesāto tiesības, jo ir neskaitāmas sūdzības par neformālām notiesāto savstarpējas hierarhijas attiecībām, fizisku ietekmēšanu. Novērošanu veic vīriešu dzimtas pārstāvji, tādēļ arguments par daļēju atkailināšanos būtiski neaizskar Pieteicēja intereses un tiesības, turklāt video attēlā nav redzama ne tualete, ne arī izlietne.

Videonovērošanai ir ierīkota telpa, kur var atrasties tikai vecākais uzraugs. Nepiederošas personas tur nevar atrasties. Uzraugi paralēli novērošanai pilda savus pienākumus. Vienā monitorā ir attēli no visām kamerām, tāpēc ir grūti pievērst uzmanību pastāvīgi tikai vienai kamerai.Periodiska videonovērošana nerada būtiskus ierobežojumus. Cietumā ir noteikta kārtība videoierakstu apstrādei un glabāšanai, ieraksti nav pieejami trešajām personām.

Pārstāve arī norādīja, ka Pieteicēja raksturojošās ziņas ir devušas pamatu veikt pastiprinātu viņa kontroli, jo Pieteicējs ir bijis vairākkārt disciplināri sodīts par iekšējās kārtības noteikumu pārkāpumiem gan Rīgas centrālcietumā, gan arī Daugavgrīvas cietumā – gan par aizliegto priekšmetu glabāšanu, gan atteikšanos no apreibinošo vielu ietekmes pārbaudes, gan arī uzvedības pārkāpumiem.

Balss ierīces cietuma kamerās tika ierīkotas saistībā ar Eiropas cietumu noteikumos iekļautām rekomendācijām. Balsts iekārta faktiski strādā kā domofons – ieslodzītajiem ir iespējas izsaukt uzraugu un uzraugs var sazināties ar kameru, ka iepriekš ir bijis izsaukums. Iestādes ieskatā Pieteicēja viedoklis, ka notiesātos var noklausīties, nav pamatots, turklāt Pieteicējs nenorādīja nevienu konkrētu gadījumu, kad un kādos apstākļos ir notikusi noklausīšanās.

Ieslodzījuma vietu pārvalde pārstāve pēc iepazīšanās ar balss ierīces darbību dabā Daugavgrīvas cietuma apmeklējuma laikā, kā arī tehnisko specifikāciju, tiesas sēdē atzina, ka balss ierīce ļauj notiesātajiem sarunāties ar uzraugu arī ar nenospiestu pogu. Faktiski balss ierīces darbība mazliet atšķiras no Lēmumā norādītās kārtības. Proti, ja notiesātais vēlas sazināties ar uzraugu, tad viņš nospiež kamerā uzstādītās balss ierīces izsaukuma pogu, pie dežuranta atskan signāls un iedegas signālgaisma, kas norāda uz izsaukumu. Uzraugs uzreiz, vai vēlāk, nospiežot attiecīgās kameras līnijas pogu, sazinās ar kameru un noskaidro izsaukuma iemeslu. No dežūrtelpas ir iespējas sazināties ar kameru, nospiežot attiecīgās kameras pogu un pogu „*call*", par ko norādīja Pieteicējs. Pārstāve paskaidroja, ka iegādātais balss ierīču komplekts pēc savas būtības ir sarežģīts un piedāvā daudzas un dažādas funkcijas, piemēram, sarunu ieraksta funkcijas u.c., kam ir nepieciešama iegādāties papildus aprīkojumu, bet Ieslodzījuma vietu pārvalde pasūtīja ierīci bez jebkādām papildfunkcijām - tikai ar mērķi nodrošināt signalizācijas pieejamību kamerās un iespēju ātri un vienkārši sazināties ar cietuma administrāciju.

[7] Tiesvedības gaitā tiesa pieprasīja papildus informāciju Tiesībsargam par novērojumiem Daugavgrīvas cietumā saistībā ar balss iekārtu darbību.

No Tiesībsarga 2014.gada 21.marta atbildes secināms, ka Tiesībsarga birojā 2013.gada pirmajā pusē ir tikušas saņemtas vairākas sūdzības pa to, ka Daugavgrīvas cietuma kamerās ir ierīkota videonovērošana un balss ierīces, ar kurām ieslodzīto sarunas tiek noklausītas. 2013.gada 18.-19.aprīļa vizītes laikā balss iekārtas nedarbojās, tādēļ to darbības pārbaude nav bijusi iespējama, tomēr cietuma darbinieki noliedz iespēju, ka ar balss iekārtām tiek noklausītas sarunas cietuma kamerās (*lietas 91.lapa*).

[8] Papildus informācija par videonovērošanas sistēmas ierīkošanas tiesisko pamatu, pieļaujamību, Daugavgrīvas cietuma izsniegtās atļaujas veikt fizisko personu datu apstrādi tika pieprasīta Datu valsts inspekcijai.

Datu valsts inspekcija 2014.gada 28.marta vēstulē norāda, ka saskaņā ar Fizisko personu datu aizsardzības likuma 2.panta 9.punkts nosaka, ka datu pārzinis ir fiziskā vai juridiskā persona, valsts vai pašvaldības institūcija, kura pati vai kopā ar citiem nosaka personas datu apstrādes mērķus un apstrādes līdzekļus, kā arī atbild par personas datu apstrādi saskaņā ar šo likumu.

Datu valsts inspekcijas rīcībā esošā informācija liecina, ka Daugavgrīvas cietuma veiktās personas datu apstrādes pārzinis Fizisko personu datu aizsardzības likuma 2.panta 9.punkta izpratnē ir Ieslodzījuma vietu pārvalde, kurai Datu valsts inspekcija 2011.gada 10.janvārī izsniedza personas datu apstrādes reģistrācijas apliecību Nr.001826.

Ieslodzījuma vietu pārvalde kā vienu no personas datu apstrādes mērķiem reģistrēja videonovērošanas veikšanu kriminālsoda izpildes nodrošināšanai ieslodzījuma vietās. Savukārt balss iekārtu (audioieraksta) izmantošana kā personas datu apstrāde Datu valsts inspekcijas rīcībā esošajos Ieslodzījuma vietu pārvaldes reģistrācijas dokumentos nav minēta. Papildus minētajam, Datu valsts

inspekcija norāda, ka Daugavgrīvas cietuma adrese reģistrācijas dokumentos ir norādīta kā viena no personas datu apstrādes vietām, kurā var veikt videonovērošanu šādam mērķim: kriminālsoda izpildes nodrošināšana. Tāpat inspekcija norāda, ka nekādi atsevišķi nosacījumi fizisko personu datu apstrādē Daugavgrīvas cietumam ar izsniegto atļauju netika noteikti.

Datu valsts inspekcija vēstulē tiesai arī norādīja, ka personas datu apstrādes reģistrācija ir Fizisko personu datu aizsardzības likuma 21.pantā ietvertā prasība - šajā pantā noteiktajos gadījumos reģistrēt personas datu apstrādi. Tomēr, neatkarīgi no tā vai fizisko personu datu apstrāde ir reģistrējama inspekcijā, personas datu apstrāde ir veicama atbilstoši Fizisko personu datu aizsardzības likuma prasībām.

Videonovērošanas, ja pēc tās attēliem var identificēt (atpazīt) fizisko personu, veikšana, kā arī audioieraksta, ja pēc tā var identificēt (atpazīt) fizisko personu, veikšana ir personas datu apstrāde Fizisko personu datu aizsardzības likuma 2.panta 4.punkta izpratnē.

Fizisko personu datu aizsardzības likuma 7.pants paredz, ka personas datu apstrāde ir atļauta, ja likumā nav noteikts citādi un ja personas datu apstrādes veikšanai pastāv tiesisks pamats - pastāv vismaz viens Fizisko personu datu aizsardzības likuma 7.panta nosacījums. Papildus tiesiskā pamata nodrošināšanai, veicot personas datu apstrādi, ir jāievēro arī Fizisko personu datu aizsardzības likuma 10.panta pirmās daļas 2.punkts, saskaņā ar kuru personas datu apstrādi drīkst veikt tikai atbilstoši paredzētajam mērķim un tam nepieciešamajā apjomā.

Motīvu daļa

[9] Pārbaudot lietā esošos rakstveida pierādījumus, izvērtējot pieteikumā norādītos argumentus un lietā esošos pušu rakstveida paskaidrojumus, tiesa atzīst, ka pieteikums ir noraidāms.

[10] No tiesā iesniegtā pieteikuma satura tiesa secina, Pieteicējs apstrīd Daugavgrīvas cietuma faktisko rīcību jeb uzskata par necilvēcīgu pastāvīgu Pieteicēja videonovērošanu cietuma kamerā, Pieteicēja noklausīšanos, nenodrošinot pietiekamu privātumu tualetes apmeklējuma laikā. Šādi Pieteicēja tiesību ierobežojumi tikuši pieļauti Daugavgrīvas cietuma /kamera/.kamerā laika posmā no 2013.gada 1.februāra līdz 2013.gada 7.februārim. Pietiekama tualetes norobežojuma nenodrošināšana Pieteicēja ieskatā tika pieļauta tieši tādēļ, ka video novērošanas kamera bija novietota tieši virs kameras ieejas durvīm un novērošanas kameras skata leņķis daļēji ietvēra tualetes norobežojumu. Šādos apstākļos, tiesa atzīst, ka Pieteicēja tiesību uz privātumu tualetes apmeklējuma laikā ir skatāms ciešā kontekstā ar videonovērošanas pieļaujamību un pamatotību.

[11] Saskaņā ar Administratīvā procesa likuma 89.panta pirmo daļu, faktiskā rīcība ir iestādes rīcība publisko tiesību jomā, kas neizpaužas tiesību akta veidā un kas ir vērsta uz faktisko seku radīšanu, ja privātpersonai uz šo rīcību ir tiesības vai šīs rīcības rezultātā ir radies vai var rasties personas subjektīvo tiesību vai tiesisko interešu aizskārums. Par faktisko rīcību atzīstamas arī iestādes darbības, kas neatkarīgi no iestādes nodoma rada tādas faktiskās sekas, kuru rezultātā privātpersonai ir radies vai var rasties būtisks tiesību aizskārums. Minētā panta otrajā daļā noteikts, ka faktiskā rīcība ir arī iestādes bezdarbība, ja iestādei saskaņā ar tiesību normām bija vai ir pienākums izpildīt kādu darbību.

Saskaņā ar Administratīvā procesa likuma 1.panta trešo daļu administratīvais akts, cita starpā, ir arī lēmums, kas būtiski ierobežo iestādei īpaši pakļautas personas cilvēktiesības. Iestādes faktiskajai rīcībai ir jāatbilst tām pašām pazīmēm, kurām atbilst administratīvais akts, tikai iestādes faktiskā rīcība ir vērsta uz faktisku, nevis tiesisku seku radīšanu privātpersonai *(skat. Augstākās tiesas Administratīvo lietu departamenta 2006.gada 24.janvāra lēmuma lietā Nr. SKA-110/2006 8.punktu)*.

[12] Ņemot vērā iepriekš konstatēto Pieteicēja iebildumu saturu, tiesa secina, ka attiecībā uz privātumu tualetes apmeklējuma laikā ir attiecināms spīdzināšanas, necilvēcīgas un pazemojošās attieksmes aizlieguma princips, bet attiecībā uz videonovērošanas pieļaujamību kamerā vispār ir attiecināmas tiesības uz privāto dzīvi. Tātad minēto apstākļu kopums ir izvērtējums atbilstoši šiem cilvēktiesību principiem.

Saskaņā ar Latvijas Republikas Satversmes (turpmāk – Satversme) 95.pantu, valsts aizsargā cilvēka godu un cieņu. Spīdzināšana, citāda cietsirdīga vai cieņu pazemojoša izturēšanās pret cilvēku ir aizliegta. Nevienu nedrīkst pakļaut nežēlīgam vai cilvēka cieņu pazemojošam sodam. Latvijas Sodu izpildes kodeksa 4.panta otrās daļas 2.punktā noteikts, ka, izpildot jebkura veida kriminālsodu, ir jāievēro pamatprincips, ka sodu izpildes praksē ir nodrošināmas likumā noteiktās garantijas pret spīdzināšanu un necilvēcīgu vai pazemojošu soda piemērošanu notiesātajai personai; soda izpildes mērķis nav sagādāt fiziskas ciešanas vai pazemot cilvēka cieņu.

Eiropas Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas 3.pants noteic, ka nevienu cilvēku nedrīkst spīdzināt vai cietsirdīgi vai pazemojoši ar viņu apieties vai sodīt.

ANO Starptautiskā pakta par pilsoniskajām un politiskajām tiesībām 7.pants noteic, ka nevienu nedrīkst pakļaut spīdzināšanai vai nežēlīgi, necilvēcīgi vai pazemojoši apieties ar viņu vai sodīt. Savukārt šā pakta 10.pants noteic, ka visām personām, kurām atņemta brīvība, ir tiesības uz humānu apiešanos un cilvēka personībai piemītošās pašcieņas respektēšanu. Tas nozīmē, ka pret personām, kurām ir ierobežota brīvība, nedrīkst izturēties pretēji šā pakta 7.panta noteikumiem, kā arī personas nedrīkst tikt pakļautas citām grūtībām vai ierobežojumiem kā tikai tām, kas izriet no brīvības atņemšanas apstākļiem. Personas, kurām atņemta brīvība, bauda visas tiesības, kas noteiktas paktā, ar tiem ierobežojumiem, kas slēgtā vidē ir neizbēgami.

Satversmes 96.pantā, Eiropas Padomes Cilvēktiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas 8.pantā un ANO Starptautiskā pakta par pilsoniskajām un politiskajām tiesībām 17.pantā ir garantētas personas tiesības uz privāto dzīvi. Tiesības uz privātās dzīves neaizskaramību nav absolūtas un tās var tikt ierobežotas, bet šādiem ierobežojumiem jābūt paredzētiem likumā ar mērķi aizsargāt citu cilvēku tiesības, demokrātiskas valsts iekārtu, sabiedrības drošību un tikumību. Lai ierobežojumi tiktu attaisnoti, tiem ir jābūt nepieciešamiem demokrātiskā sabiedrībā un līdzekļiem jābūt samērīgiem sasniedzamajam mērķim. Pati par sevi videonovērošana kamerās nepārkāpj cilvēktiesības, bet tikai tādā gadījumā, ja ir ievēroti augstākminētie priekšnosacījumi.

Augstākās tiesas Administratīvo lietu departaments par ieslodzījumā esošo notiesāto personu cilvēktiesību apjomu ir norādījis, ka ieslodzījumā esoša persona ir neaizsargāta, tā ir absolūtā valsts pakļautībā un līdz ar to arī aizsardzībā. Lai kādu iemeslu dēļ persona atrastos ieslodzījumā, Satversmes 95.pants un Eiropas Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas 3.pants prasa, ka apstākļiem jābūt tādiem, kas neizbēgami izriet no ieslodzījuma fakta un kas atbilst cieņas pilnai attieksmei pret cilvēku. Ieslodzījuma apstākļi nedrīkst pārsniegt ar ieslodzījuma faktu neizbēgami saistīto ciešanu slieksni. Tas, ka cilvēkam ieslodzījumā ir jādzīvo sanitāros apstākļos, ir pašsaprotami. Ar šo vajadzību ieslodzījumā esošā persona nekādi neatšķiras no pārējiem cilvēkiem. Nespēja apmierināt šo pamatvajadzību pienācīgā līmenī normālā gadījumā liek justies cilvēkam pazemojoši *(skat. Augstākās tiesas 2010.gada 6.maija lēmuma lietā Nr.160/2010 18.punktu).*

Tiesa atzīst, ka valstij ir jāgarantē minimālās cilvēktiesību prasības ne tikai attiecībā uz sadzīves apstākļiem, proti, uzturēšanās apstākļiem ir jābūt tādiem, kas ir savienojami ar cilvēka cieņu, bet arī jānodrošina, lai attieksme pret ieslodzītajiem nesasniegtu tādu ierobežojumu līmeni, kas nav saskanīgs arī ar pārējām cilvēktiesību prasībām. Neapšaubāmi, ka ieslodzītajiem, arī izciešot brīvības atņemšanas sodu, ir saglabājamas tiesības uz privāto dzīvi un tās neaizskaramību tiktāl, ciktāl tas tiešā veidā neizriet no izpildāmā soda būtības.

[13] Izvērtējot Pieteicēja iebildumus pret pastāvīgu videonovērošanu cietuma kamerās, tiesa atzīst, ka nav apšaubāms vispārīgs sākotnējais secinājums, ka pastāvīga videonovērošana skar personas tiesības uz privāto dzīvi, tātad šādam apstāklim ir potenciāla ietekme uz personas pamattiesību neaizskaramību. Tajā pašā laikā secināms, ka jebkura cilvēktiesība pati par sevi nav absolūta un tā var tikt ierobežota, ievērojot šāda ierobežojuma samērīgumu un nepieciešamību.

Nav strīda par to, ka Pieteicējs atrodas penitenciārajā iestādē. Šis apstāklis pats par sevi rada būtisku pamattiesību ierobežojumu, kas saistās ar personas brīvības atņemšanu.

Tā kā videonovērošana kamerās skar tiesības uz privāto dzīvi, lai šāds ierobežojums būt pieļaujams, tam jābūt noteiktam ar pienācīgā kārtā pieņemtu likumu. Eiropas Cilvēktiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas 8.panta otrā daļa noteic, ka valsts institūcijas nedrīkst traucēt nevienam baudīt tiesības uz privāto dzīvi, izņemot gadījumos, kas paredzēti likumā un ir nepieciešami demokrātiskā sabiedrībā, lai aizstāvētu valsts un sabiedriskās drošības vai valsts ekonomiskās labklājības intereses, lai nepieļautu nekārtības vai noziegumus, lai aizsargātu veselību vai tikumību, vai lai aizstāvētu citu tiesības un brīvības.

Eiropas Cilvēktiesību tiesa savos spriedumos ir norādījusi, ka jēdziens „noteikts ar likumu" pieprasa, lai nacionālajās tiesībās pastāvētu ne tikai tiesību norma, kas attiecīgi pieļauj iejaukšanos personas privātajā dzīvē, bet izvirza arī noteiktus kvalitātes kritērijus attiecīgajai tiesību normai. Tādejādi cilvēktiesību ierobežošanas gadījumā ir nepieciešama, lai tiesību ierobežojumu pamatojošā tiesību norma paredzētu skaidrus un precīzus noteikumus par tiesību ierobežojuma nepieciešamību, mērķi un samērīgumu.

Konkrētajā gadījumā iestāde nepieciešamību veikt videonovērošanu leslodzījuma vietu pārvalde pamato ar vairākiem Latvijas Sodu izpildes kodeksā noteiktajiem leģitīmajiem mērķiem, proti:

1) Latvijas Sodu izpildes kodeksa 9.pants noteic, ka personām, kuras izcieš sodu, ir likumos noteiktie pienākumi un tiesības ar ierobežojumiem, ko likumi paredz notiesātajiem, kā arī ar tādiem ierobežojumiem, kas izriet no tiesas sprieduma un režīma, kādu attiecīgā soda veida izciešanai nosaka šis kodekss.

2) Saskaņā ar Latvijas Sodu izpildes kodeksa 41.pantu, režīma pamatnoteikumi brīvības atņemšanas iestādēs ir notiesāto obligāta izolācija un uzraudzība, lai viņiem nebūtu iespējams izdarīt jaunus noziedzīgus nodarījumus; viņiem noteikto pienākumu precīza bezierunu izpilde; dažādi režīma apstākļi atkarībā no notiesātā izdarītā noziedzīgā nodarījuma rakstura, viņa personības un uzvedības.

3) Šā kodeksa 50.^{4}pants, kas noteic, ka slēgtajos cietumos tiek nodrošināta notiesāto pastiprināta apsardze un maksimāla uzraudzība.

Lai nodrošinātu efektīvu sodu izpildi reglamentējošo tiesību normu piemērošanu par uzraudzības veikšanu un iekšējās kārtības nodrošināšanu, ieslodzījuma vietā tiek veikta video novērošana. Ar šādu mērķi ir arī reģistrēta fizisko personu datu apstrāde Valsts datu inspekcijā un izsniegta atļauja datu apstrādei. Iestādes ieskatā videonovērošana ieslodzījuma vietu amatpersonām ļauj atvieglot uzraudzības veikšanu, kā arī jāņem vērā tas fakts, ka nav būtiskas atšķirības starp to, kādā veidā uzraudzība tiek veikta, proti, izmantojot tehniskos līdzekļus (videokameras palīdzību) vai ar amatpersonas uzraudzību klātienē (fiziska kontrole). Pozitīvs aspekts ir arī tas, ka videonovērošana ir efektīvs līdzeklis ieslodzīto atturēšanai no brīvības atņemšanas iestāžu iekšējās kārtības noteikumu neievērošanas un veicina ieslodzīto tiesisku uzvedību soda izpildes laikā un arī pēc soda izpildes.

Latvijas Sodu izpildes kodeksa 8.pants noteic soda izpildes mērķi – efektīvi piemērot notiesātajam visus šajā likumā noteiktos soda izpildes noteikumus, tādējādi nodrošinot personas resocializāciju un tiesisku uzvedību pēc soda izpildes.

Tiesa uzskata, ka personu ierobežojums, kas izriet no videonovērošanas ir skatāms kopsakarā ar citiem ierobežojumiem, kuriem tiek pakļauti notiesātie. Proti, ievērojot mērķi, kādam brīvības atņemšanas iestādē tiek ieviesta videonovērošana (panākt precīzu iekšējās kārtības noteikumu ievērošanu, ierobežot neatļautu vielu un priekšmetu glabāšanu, ierobežot neformālo attiecību pastāvēšanu un ieslodzīto savstarpējas fiziskas ietekmēšanas gadījumus), tiesa atzīst, ka šāds līdzeklis ir attaisnojams, jo, ieviešot vienu ierobežojumu, kas ierobežo personas privāto dzīvi, var tikt atviegloti daudzi citi pastāvošie ierobežojumi, ar kuriem notiesātie

sastopas penitenciārajās iestādēs. Ja videonovērošanas sistēmas garantē pietiekami augstu iekšējās kārtības noteikumu prevencijas līmenī, tad paši par sevi atkrīt tādi ierobežojumi, kā sistemātiska cietuma kameru, personu un personīgo mantu kratīšana, paaugstinoties kopējam iekšējās drošības līmenim brīvības atņemšanas iestādēs, var tikt atvieglota ieslodzīto individuālā izvērtējuma un izmitināšanas procedūra (atbilstoši Eiropas Cilvēktiesību tiesas praksei segregācija un ieslodzīto nošķiršana šķirās nav pieļaujama, izņemot dzimuma un vecuma cenzu). Ar šādu ierobežojumu tiek nodrošināts arī sabiedrības ieguvums – saudzīga izturēšanās pret brīvības atņemšanas iestādes inventāru, kas neapšaubāmi atstāj fiskālu ietekmi uz budžetu.

[14] Ņemot vērā minēto, tiesa atzīst, ka Pieteicēja tiesību ierobežojumam ir ar likumu noteikts leģitīmais mērķis un formāli notiesāto videonovērošana atbilst vispārīgajiem Fizisko personu datu aizsardzības likumā noteiktajiem ierobežojumu piemērošanas pamatiem. Tomēr leģitīma mērķa pastāvēšana pati par sevi neļauj izdarīt secinājumu, ka tiesību ierobežojums ir attaisnojams, jo ierobežojumam ir jābūt arī samērīgam.

[15] No lietas materiāliem tiesa secina, ka Pieteicējs sodu izcieta slēgtā cietuma soda izpildes režīma zemākajā pakāpē.

Saskaņā ar Latvijā pastāvošo kriminālsodu izpildes sistēmu, notiesātie tiek pakļauti progresīvās sodu izpildes sistēmas nosacījumiem, kas sevī iekļauj sistemātisku un pēctecīgu notiesātā virzību pa soda izpildes režīma pakāpēm. Progresīvās sistēmas ietvaros notiesātie sodu izciešanu sākot ar zemākajām soda izpildes režīma pakāpēm ar maksimālu ierobežojumu kopumu. Ja notiesātā uzvedība liecina par labošanos un uzlikto ierobežojumu un pienākumu izpildi, notiesātie tiek pārvietoti uz augstākām režīma pakāpēm ar lielākām privilēģijām un lielākām resocializācijas pasākumu īstenošanas iespējām, ieskaitot arī iespēju tikt pārvietotam uz cita, vieglāka režīma cietuma tipu, piemēram, daļēji slēgto vai atklāto.

Ievērojot Pieteicēja atrašanos progresīvās sodu izpildes pašā zemākajā pakāpē, tiesa atzīst, ka Pieteicējam noteiktie ierobežojumi ir attaisnojami. Savukārt, Pieteicējam virzoties pa sodu izpildes pakāpēm (ar savu rīcību pierādot tiekšanos uz soda izpildes mērķa sasniegšanu), samērīguma izvērtējums norāda uz ierobežojošo uzraudzības pasākumu nepieciešamības mazināšanos.

No Tiesībsarga atbildes (*lietas 91.lapa*) redzams, ka sūdzības par videonovērošanu Daugavgrīvas cietumā tika saņemtas tikai 2013.gada pirmajā pusē. Tiesas vērtējumā šis apstāklis norāda uz to, ka sūdzību iesniegšana par tehnisko līdzekļu izmantošanu ir saistāma ar šāda jaunināuma ieviešanu un sūdzību iesniegšana bija determinēta ar jebkuram cilvēkam raksturīgo piesardzīgo un distancēto izturēšanos pret šādu jaunājumu, kam raksturīga neuzticēšanās un pat zināmas bailes no nezināmā. Nav šaubu, ka notiesātajiem ir ierobežota informācija par tehnisko ierīču darbības principiem un tehniskajām iespējām, kas tiek attaisnots ar iestādes interesēm, tādēļ ir saprotams, ka faktiski notiesātie sākotnēji ir piedzīvojuši zināmu futūršoku. Ir tikai dabiski, ka notiesāto ikdienas uzvedība saistībā ar pastāvīgas uzraudzības iespējamību ir radījusi nepieciešamību pārvērtēt savus uzvedības paradumus, kas neapšaubāmi rada arī iekšēju diskomfortu. Tomēr, izvērtējot kopējos statistiskos datus saistībā ar tehnisko ierīču izmantošanu Daugavgrīvas cietumā, tiesa secina, ka Administratīvā procesa likumā noteiktā kārtībā ir ierosinātas tikai trīs lietas par notiesāto privātās dzīves iespējamiem pārkāpumiem saistībā ar tehnisko līdzekļu izmantošanu notiesāto uzvedības uzraudzībā brīvības atņemšanas iestādēs.

[16] Eiropas Cilvēktiesību tiesa vairākās ietās ir atzinusi, ka nepārtraukta 24 stundu diennakts videonovērošana, lai arī klasificējama kā uzbāzīga, tomēr ir pieļaujama. Visās Eiropas Cilvēktiesību tiesas izskatītajās lietās notiesātajiem bija piemēroti pastiprināti uzraudzības pasākumi, pamatojoties uz notiesāto personu izdarītajiem noziegumiem. Šie notiesātie bija pakļauti īpaši stingrai uzraudzībai, ietverot pastāvīgu sistemātisku ķermeņa pārmeklēšanu vairākas reizes dienā, tajā skaitā, arī pārvietojoties pa noslēgtām cietuma teritorijām, pastāvīga saslēgšana rokudzelžos, tikšanās ierobežojumiem u.c.

Eiropas Cilvēktiesību tiesa ir secināja, ka dažādas uzraudzības un pārmeklēšanas metodes ir pieļaujamas, ja vien tās ir pamatotas un nepieciešamas, kā arī nav veiktas ar mērķi pazemot ieslodzīto. Tā kā šajās lietās nebija pamatots, kāpēc ieslodzītajiem ir piešķirts šāds statuss, tad tiesa, skatoties visu ierobežojumu kumulatīvo efektu, šādus drošības pasākumus atzina par pārmērīgiem (*sal. skat., piem., Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedumus lietās Paweł Pawlak v. Poland, Piechowicz v. Poland, Horych v. Poland, Savičs v. Latvia, Ramirez Sanchez v. France*). No minēto lietu faktiskajiem apstākļiem secināms, ka iesniedzējiem bija pielietots vesels paaugstinātas drošības pasākumu komplekss ilgstošā laika periodā. Vienlaicīgi no Eiropas Cilvēktiesību tiesas judikatūras izriet, ka videonovērošana ir skatīta Eiropas Cilvēktiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas 3.panta kontekstā (nežēlīga soda izpildes aizliegums), nevis kā tiesību uz privāto dzīvi aizskārums.

Ievērojot minētos Eiropas Cilvēktiesību tiesa secinājumus, ka videonovērošana kopsakarā ar kumulatīvu citu ierobežojumu efektu ir tikusi atzīta par necilvēcīgu un nežēlīgu apiešanos ar notiesāto, bet tas nav ticis vērtēts kā pastāvīgs privātās dzīves aizskārums, Pieteicējam noteiktā soda izpildes režīma veidu un Pieteicēja īslaicīgu pakļaušanu nepārtraktai videonovērošanai, tiesa atzīst, ka nav pamata atzīt videonovērošanu par nelikumīgu un pārmērīgu drošības pasākumu īstenošanu, kas nav bijis objektīvi nepieciešams.

Citastarp tiesa norāda, ka Eiropas Cilvēktiesību tiesas judikatūrā ir paustas atziņas, ka būtiski ierobežojošie uzraudzības pasākumi ir attaisnojami, ja ir izdarīts atbilstošs šādu pasākumu nepieciešamības izvērtējums.

Arī Eiropas Padomes Spīdzināšanas novēršanas komiteja (turpmāk - CPT) attiecībā uz nepārtrauktu videonovērošanu kamerās personām, kam nav noteikts speciāls, uzraudzību pastiprinošs režīms, savos pārskata ziņojumos ir norādījusi, ka šādas darbības ir pieļaujamas un var tikt attaisnotas drošības apsvērumu dēļ, kā arī īpašos gadījumos. Tomēr atbildīgajai institūcijai tad ir jānodrošina papildus garantijas, lai iegūtie dati netiktu ļaunprātīgi izmantoti. Kā iespējamās garantijas tiek norādītas regulāras videonovērošanas nepieciešamības pārbaudes, kā arī iegūto datu pareizas apstrādes izvērtējums. CPT ir norādījusi, ka, ņemot vērā privātuma aizskāruma smagumu, nebūtu pieļaujama sistemātiska nepārtraukta novērošana, īpaši ņemot vērā ieslodzījuma ilgumu. Arī Eiropas Padomes Ministru komitejas Ieteikuma Rec(2006)2 dalībvalstīm par Eiropas cietumu noteikumiem 18.10.punkts paredz, ka visus

ieslodzītos izmitina tādos apstākļos, kuros tiem noteikti vismazāk ierobežojošie drošības pasākumi, kas saderīgi ar risku, ka šie ieslodzītie varētu izbēgt vai nodarīt kaitējumu sev vai citiem.

No lietas materiāliem izriet, ka attiecībā uz Pieteicēju nav pieņemti nekādi individuāla rakstura lēmumi par nepieciešamību viņu pakļaut īpaši stingrai uzraudzībai. Tomēr no lietas materiāliem tiesa secina, ka Pieteicējs iepriekš ir izdarījis vairākus iekšējās kārtības pārkāpumus, kas saistāmi ne tikai ar uzvedības un dienas kārtības neievērošanu, bet arī skar būtiskus drošības apdraudējumus:

2011.gada 27.janvārī Rīgas Centrālcietumā neatļauti sazinājās ar citiem ieslodzītajiem;

2011.gada 30.martā Rīgas Centrālcietumā personas kratīšanas laikā pie Pieteicēja atrasts metāla zāģītis ar rokturi;

2012.gada 4.aprīlī Rīgas Centrālcietumā Pieteicēja mantu pārbaudes laikā dušas zēlējā atrasts metāla zāģītis;

2013.gada 18.janvārī Pieteicēja Daugavgrīvas cietumā atteicies no alkohola, narkotisko vai psihotropo vielu ietekmes pārbaudes.

Tiesas ieskatā šādi Pieteicēju raksturojošie dati norāda uz Daugavgrīvas cietuma administrācijas faktiskās rīcības atbilstību piemēroto līdzekļu samērīgumu un objektīvu nepieciešamību pakļaut Pieteicēju īslaicīgiem pastiprinātas drošības pasākumiem.

[17] Izvērtējot Pieteicēja argumentu, ka videokameras izvietojums būtiski skar viņa tiesības uz privātumu tualetes apmeklējuma laikā, tiesa atzīst to par nepamatotu.

Tiesībsarga 2013.gada 27.augusta atzinumā „Par 2013.gada 18.-19.aprīļa monitoringa vizīti Daugavgrīvas cietumā" ir vērtēts jautājums par videonovērošanas kamerās tiesiskumu Daugavgrīvas cietumā. Atzinumā ir secināts, ka videonovērošana kamerās ir izvietota tā, lai sanitārais mezgls nebūtu pārredzams. Arī, pārbaudot par videonovērošanu atbildīgās personas postenī redzamo video materiālu, secināts, ka, lai gan telpa datora monitorā ir labi pārredzama un ir iespējams interesējošo objektu pietuvināt, tomēr sanitārais mezgls nav pārskatāms. Uzfilmētais materiāls tiek saglabāts nedēļu. Uzraudzību pār tā saglabāšanu, konfidencialitāti īsteno inženiertehniskās daļas darbinieki, kuriem ir pieeja šiem materiāliem. Ja ir nepieciešams veikt procesuālās izmeklēšanas darbības par notikumiem, kas risinājušies kamerā, par izmeklēšanu atbildīga amatpersona, lūdz par videonovērošanu atbildīgos konkrēto materiālu sameklēt.

Arī no lietā iesniegtajiem attēliem, kuros fiksēts videokameru fiksētais materiāls (*lietas 104.lapa*) nepārprotami secināms, ka sanitārais mezgls neatrodas videokameras uztveramības zonā, bet var pieļaut, ka ir redzama tualeti apmeklējošā ieslodzītā daļa galvas, kā to norādīja Ieslodzījuma vietu pārvaldes pārstāve paskaidrojumos tiesas sēdē.

Tiesa uzskata, ka šādos apstākļos nav pamata atzīt, ka Pieteicēja tiesības uz privātumu ir tikušas ierobežotas. Savukārt Pieteicēja viedoklis, ka persona tualetes apmeklējuma laikā nedrīkst būt redzama vispār, nav pamatota. Pieteicējs atsaucas uz Eiropas Cilvēktiesību tiesas secinājumiem lietā *Makarov v. Russia*. Tiesa vērš Pieteicēja uzmanību uz to, ka Eiropas Cilvēktiesību tiesa šajā lietā ir atzinusi, ka ir noticis Eiropas Cilvēktiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas 3.panta pārkāpums, jo tualetes telpa bija norobežota tikai no cietuma kameras puses, bet bija pārredzama, ieejot kamerā vai citiem ieslodzītajiem pārvietojoties pa kameru ieejas durvju virzienā. Šajā spriedumā nav secināts, ka ieslodzītajam jābūt pilnībā neredzama, bet gan nav pieļaujams tas, ka tualetes norobežojums ir daļējs, atstājot pilnīgu atklātu un pārredzamu sanitāro mezglu (*skat. Eiropas Cilvēktiesību tiesas 2009.gada 12.marta sprieduma lietā Nr. 15217/07 97.punktu*).

[18] Saistībā ar Pieteicēja argumentu par Daugavgrīvas cietuma administrācijas neatļautu kameru noklausīšanos caur balss ierīci, tiesa secina, ka Pieteicēja argumenti nav pamatoti un ir noraidāmi. Tiesas izmeklēšanas gaitā ir savākti papildus pierādījumi, kas raksturo balss ierīces tehniskās iespējas (*lietas 104.lapa*), tomēr šai informācijai ar Ieslodzījuma vietu pārvaldes priekšnieces lēmumu ir noteikta ierobežota pieejamība, klasificējot to kā informāciju dienesta vajadzībām (*lietas 97.lapa*). Ar tiesneša 2014.gada 10.aprīļa lēmumu Ieslodzījuma vietu pārvaldes iesniegtajai informācijai ir noteikts ierobežotas pieejamības statuss, liedzot iespēju pieteicējam, citām procesā iesaistītām personām, kā arī trešajām personām, kas nav procesa dalībnieki, iepazīties ar iesniegto informāciju, pamatojoties uz Informācijas atklātības likuma 5.panta trešo daļu un Ministru kabineta 2005.gada 26.aprīļa noteikumu Nr.280 „Kārtība, kādā aizsargājama informācija dienesta vajadzībām statusa noteikšanu" (turpmāk – Noteikumi Nr.280) (*lietas 105.-106.lapa*).

Tiesa norāda, ka saskaņā ar Ministru kabineta noteikumiem Nr.280 informācija dienesta vajadzībām ir klasificējama kā ierobežotas pieejamības informācija, bet ar daudz stingrākiem aizsardzības nosacījumiem, kas zināmā mērā līdzinās valsts noslēpuma objektu aizsardzībai. Tiesai iesniegtā informācija neapšaubāmi skar būtiskus jautājumus par cietuma tehniskā nodrošinājuma darbības principiem un tehniskajiem rādītājiem. Šāda informācija nav izpaužama trešām personām, jo var radīt apdraudējumu cietuma drošībai. Šādos apstākļos tiesa atzīst, ka attiecībā uz iesniegto ierobežotās pieejamības informāciju ir piemērojami Administratīvā procesa likuma $108.^{1}$panta trešās daļas noteikumus, kas noteic, ka tiesas nolēmumā netiek atspoguļota informācija, kas ir valsts noslēpuma objekts, bet nolēmumā norāda, ka ir iepazinusies ar šo informāciju.

Tiesa, izvērtējot Pieteicēja norādītos apsvērumus par aizdomām, ka kameras tiek pastāvīgi noklausītas, kopsakarā ar Ieslodzījuma vietu pārvaldes sniegto skaidrojumu par balss iekārtu darbības principiem un balss iekārtas tehnisko specifikāciju, atzīst, ka Pieteicēja aizdomas par cietuma kameru noklausīšanos neapstiprinās ar lietā esošiem materiāliem. Lietas izskatīšanas gaitā starp pusēm tika novērstas domstarpības par balss iekārtas darbības principiem un tika konstatēts, ka izsaukuma poga nav jātur nospiesta, lai ieslodzītais varētu nodot skaņas signālu dežurantam. Tomēr šis apstāklis pats par sevi neliecina, ka cietuma administrācijai ir iespējas noklausīties sarunas kamerā. Pieteicējs nav norādījis uz jebkādām tehniska rakstura pazīmēm, kas apstiprinātu aizdomas. Situācijās, kad dežurants no savas puses sazinās ar kameru, šāda sazināšanās nevar būt nemanāma un

nevar tikt īstenota ilgstoši. Ieslodzījuma vietu pārvaldes pārstāve norādīja, ka balss iekārta ir pietiekami sarežģīta un tai ir iespējamas dažādas papildfunkcijas, kas cietuma vajadzībām netika pasūtītas un netiek izmantotas, piemēram, sarunu digitālā kontrole un ieraksta funkcijas.

Neskatoties uz to, ka Pieteicēja versija par kameru noklausīšanas ar balss ierīcēm neguva apstiprinājumu, tiesa tomēr vērš uzmanību, ka cietuma kameru sarunu kontrole nav pilnībā izslēgta, jo atsevišķām cietuma administrācijas struktūrvienībām ir likumā paredzētas arī izmeklēšanas un operatīvās darbības funkcijas. Tas nozīmē, ka likumā noteiktā kārtībā sankcionēta sarunu kontrole var tikt īstenota, taču šādu speciālo izmeklēšanas darbību realizācijas veidi un paņēmieni paši par sevi saskaņā ar Operatīvās darbības likuma un likuma „Par valsts noslēpumu" noteikumiem skar jautājumus par speciālo izmeklēšanas darbību metodiku un taktiku, kas ir valsts noslēpums, kas nevar būt administratīvās tiesas kontroles priekšmets, jo skar operatīvās darbības tiesiskuma un pamatotības jautājumus.

Citastarp tiesa secina, ka Pieteicējs paskaidrojumos tiesai ir norādījis, ka no dežuranta ir saņēmis pastāvīgus aizrādījumus par stāvēšanu pie kameras loga, skatīšanos pa logu utt., kas acīmredzami tika fiksēts videonovērošanas rezultātā, bet neviens no aizrādījumiem nebija, piemēram, par lamu vārdu lietošanu, kaut arī pats Pieteicējs atzina, ka ikdienā lamu vārdus lieto. Pieteicēja arguments, ka lamu vārdu lietošana nav atļauta cietuma amatpersonu adresē, bet ikdienišķa necenzēta leksika nav sodāma, ir nepamatots, jo Ministru kabineta 2006.gada 30.maija noteikumu Nr.423 „Brīvības atņemšanas iestādes iekšējās kārtības noteikumi" 45.8.apakšpunkts paredz imperatīvu aizliegumu notiesātajiem lietot lamu vārdus, bet šāds aizliegums nav saistāms ar notiesāto pienākumu būt pieklājīgiem saskarsmē ar cietuma administrācijas amatpersonām. Tiesas ieskatā minētais norāda uz to, ka cietuma administrācijas pārstāvjiem nebija zināms Pieteicēja un citu kameras biedru sarunu saturs. Nekādus citus apstākļus, kas būtu par pamatu aizdomām, ka cietuma administrācija dzirdētu ieslodzīto sarunas kamerā, Pieteicējs nenorādīja.

[19] Tāpat tiesa atzīst, ka nav pamatoti Pieteicēja iebildumi pret nepietiekamu apgaismojumu un individuālās gultas neierādīšanu Pieteicējam. Pieteicējs šos apstākļus norāda kā savstarpēji saistītus, proti, Pieteicējam netika ierādīta gultas vieta atsevišķā vienstāva gultā un viņam atrodoties gultas pirmajā stāvā bija traucēts apgaismojums, ko nosedz gultas otrais stāvs.

Latvijas Sodu izpildes kodeksa 77.panta otrā daļa noteic, ka notiesātajiem ierādāma individuāla guļamvieta un iesniedzami gultas piederumi. No iepriekš minētā tiesiskā regulējuma nav konstatējams brīvības atņemšanas iestādes pienākums pieteicēju nodrošināt ar brīvi stāvošu, atsevišķi no citām gultām, individuālu gultu.

No lietas materiāliem un Pieteicēja paskaidrojumiem tiesas sēdē redzams, ka Pieteicējs nav vērsies cietuma administrācijā ar sūdzībām par individuālās gultas vietas neierādīšanu, bet Pieteicēja izteiktie argumenti ir formāli un nenorāda uz to, ka Pieteicējam gulēšana divstāvu gultā radīja tikai diskomfortu gulēšanas laikā nakts laikā. Šādi apsvērumi tiesas ieskatā ir vērtējami kā atsevišķas neērtības, kuras nevar atzīt par tiesību ierobežojumu, bet šādas neērtības ir risināmas iesniegumu un sūdzību kārtībā. Tiesa norāda, ka tiesu praksē nav nostiprinātas atziņas, ka gulēšana divstāvu gultā būtu atzīstama par tiesību uz individuālu gultas vietu pārkāpumu.

Tiesa atzīst par pamatotiem Ieslodzījuma vietu pārvaldes argumentus, ka Pieteicējam tika ierādīta individuāla gultas vieta. Gultas vietas ierādīšana divstāvu gultā nav uzskatāma par tiesību uz individuālu gultas vietu pārkāpumu, jo neviens normatīvais akts to nepieprasa un to neparedz arī Eiropas cietumu noteikumi. Turklāt ir jāņem vērā tas, ka Pieteicējam tika ierādīta gultas vieta divstāvu gultas pirmajā stāvā, kas nevarēja radīt nekādas grūtības, apgulties gultā. Savukārt Pieteicēja arguments, ka divstāvu gulta traucēja apgaismojumu, nav ņemams vērā, jo tiesas ieskatā Pieteicējam nebija nekādu ierobežojumu lasīt un rakstīt pie kamerā novietotā galda (*lietas 65., 69.lapa*), nevis sēžot vai guļot gultā. Turklāt tiesa norāda, ka ir vispārzināma medicīnā ļoti skeptiskā attieksme pret redzes noslogošanu, lasot guļus stāvoklī.

[20] Ievērojot tiesas iepriekš izdarītos secinājumus, ka Daugavgrīvas cietuma faktiskā rīcība nav atzīstama par prettiesisku, tiesa atzīst, ka pieteikums ir noraidāms kā nepamatots.

Administratīvā procesa likuma 92.pants noteic, ka ikviens ir tiesīgs prasīt atbilstīgu atlīdzinājumu par mantiskajiem zaudējumiem vai personisko kaitējumu, arī morālo kaitējumu, kas viņam nodarīts ar administratīvo aktu vai iestādes faktisko rīcību.

No minētā secināms, ka personai ir tiesības uz morālā un personiskā kaitējuma atlīdzinājumu tikai tad, ja tas nodarīts ar iestādes prettiesisku lēmumu vai prettiesisku faktisko rīcību.

Ievērojot pieteicēja uzturēto prasījumu par personiskā un morālā kaitējuma Ls 5 000 apmērā atlīdzinājumu, tiesa atzīst, ka pieteikums ir noraidāms arī šajā daļā.

[21] Administratīvā procesa likuma 124.panta pirmā daļa noteic, ka pieteikumu par lietas ierosināšanu tiesā maksā valsts nodevu 28,46 *euro* apmērā.

Administratīvā procesa likuma 126.panta ceturtā daļa noteic, ja pieteicējs no valsts nodevas samaksas ar tiesas lēmumu bijis pilnīgi vai daļēji atbrīvots, pieteikuma noraidīšanas gadījumā pieteicējam ir pienākums atmaksāt valstij valsts nodevu pilnā apmērā triju mēnešu laikā pēc sprieduma stāšanās spēkā. Šādos gadījumos tiesa pieteicēja pienākumu samaksāt valsts nodevu attiecīgajā apmērā norāda sprieduma rezolutīvajā daļā. Ja pieteicējs triju mēnešu laikā neiesniedz tiesai valsts nodevas apmaksu apliecinošu dokumentu, tiesa sprieduma norakstu nosūta tiesu izpildītājam izpildei.

Tā kā Pieteicējs ar Administratīvās apgabaltiesas 2013.gada 13.augusta lēmumu (*lietas 35.-36.lapa)* atbrīvots no pienākuma samaksāt valsts nodevu, tad saskaņā ar Administratīvā procesa likuma 126.panta ceturto daļu Pieteicējam ir nosakāms pienākums iemaksāt valsts budžetā valsts nodevu 28,46 *euro* apmērā.

Rezolutīvā daļa

Pamatojoties uz Administratīvā procesa likuma 126.panta ceturto daļu, 246.-251., 289.-291.pantu, Administratīvā rajona tiesa

nosprieda:

noraidīt /A.Ā./ pieteikumu par Daugavgrīvas cietuma administrācijas faktiskās rīcības – cilvēktiesībām atbilstošu apstākļu nenodrošināšana cietuma kamerā Nr./kamera/ laika posmā no 2013.gada 1.februāra līdz 2013.gada 7.februārim – atzīšanu par prettiesisku un morālā kaitējuma atlīdzināšanu Ls 5 000 apmērā.

Uzlikt par pienākumu /A.Ā./, personas kods /personas kods/, triju mēnešu laikā no sprieduma stāšanās spēkā atlīdzināt valstij valsts nodevu 28,46 *euro* apmērā.

Spriedumu var pārsūdzēt Administratīvajā apgabaltiesā viena mēneša laikā no sprieduma sastādīšanas dienas, iesniedzot apelācijas sūdzību Administratīvās rajona tiesas Rēzeknes tiesu namā.

Spriedums sastādīts 2014.gada 2.jūnijā.

Tiesnesis P.Novičenoks